

Юрій ЯСІНОВСЬКИЙ (Львів)

**85^{те} ЛІТО СТЕПАНА МАКСИМЮКА,
ДОСЛІДНИКА Й КОЛЕКЦІОНЕРА
УКРАЇНСЬКОГО ЗВУКОЗАПИСУ**

2003 р. видавництво УКУ випустило в світ «книгу життя» Степана Максимюка «З історії українського звукозапису та дискографії»¹, яка отримала спеціальну нагороду на Львівському книжковому форумі 16 вересня 2004 р.

З нагоди 85-літнього ювілею в ошатному салоні Музею ім. Соломії Крушельницької у Львові 8 червня 2012 р. відбулося вшанування Ювілята, організоване Музикознавчою комісією НТШ, Інститутом літургики УКУ і гостинними господарями Музею. Дзвінок до Вашингтона, і пані Ірина Лужецька сердечно вітає пана Степана, передає щирі побажання від львівського товариства. Бадьорий і напрочуд дзвінкий голос з далекої Америки, трохи заскочений, але впевнений, і перед нами ніби з'явився сам Ювілят — високий, стрункий, усміхнений і бадьорий (що значить військовій вишкіл дивізійника!)

Народився Степан Максимюк 16 червня 1927 р. в Ужгороді в родині галичан з Надвірної на теперішній Івано-Франківщині. Батько брав активну участь в Українській Галицькій Армії, що й змусило його виїхати на Закарпаття. В гімназії Степан навчався спершу в Ужгороді, продовжив у Модржанах біля Праги, а закінчив у Міттенвальді в Німеччині (1946)². Одружився з Галиною Захвалинською (1948), й обоє виїхали до Америки. Навчався у Вашингтонському університеті, де отримав ступінь бакалавра (1961), а згодом магістра міжнародних відносин та новітньої історії Східної Європи та Радянського Союзу (1964).

Працюючи тривалий час як продюсер на державній радіостанції *Голос Америки* (1955–1987, до виходу на пенсію), мав постійну можливість

---

¹ Степан Максимюк. *З історії українського звукозапису та дискографії* / ред. Роман Савицький, Юрій Ясіновський [=Історія української музики: дослідження, 12 / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України]. Львів: УКУ 2003. 287 с.

² *Mittenwald / Миттенвальд 1946–1951*: 3 нагоди 50-ліття Таборів Українських біженців в Міттенвальді, Німеччина. Warren, Michigan 2001, с. 625.

працювати зі звукозаписами, в тому й українськими, що з часом переросло у справу його життя — колекціонування й дослідження українського звукозапису. Сьогодні це найбільша у світі приватна колекція українського звукозапису, яка складає:

- понад 2000 старих короткограючих платівок на 78 об./хв. від 1900 р. та близько 2500 довгограйних; це записи народних і популярних пісень, класичної музики різних жанрів, церковної, а також творів красного письменства, гумору та ін.;

- понад 500 магнітних стрічок на котушках і касетах з записами українських концертів, доповідей на конференціях, виступи й інтерв'ю з поетами і письменниками, істориками й політиками, дисидентами від початку 1960-х років.

Значне місце в колекції займають звукозаписи української церковної музики — наприклад, хорів під кермою Олександра Кошиця, Мирослава Антоновича, Андрія Гнатишина, хору Львівської духовної семінарії ще до Першої світової війни та багатьох інших, про що опублікував окрему розвідку³.

Чимало зусиль приклав також до звуковидавничої справи — зокрема, видання альбому бандуриста Зіновія Штокалка, співпрацював з видавцями ювілейного видання «Народна музика Америки» з нагоди 200-ліття незалежності (1976), ініціював реставрацію старих записів Соломії Крушельницької й один екземпляр платівки подарував Музеєві її імені.

В роки незалежності часто приїжджає до Львова й відкриває для України цілком нову сторінку української культури, виступає з доповідями й лекціями на конференціях, радіо, телебаченні, перед студентами й науковцями у Києві, Львові, Івано-Франківську, друкує свої наукові розвідки. У Західному науковому центрі Академії наук України за підтримки тодішнього директора академіка Ярослава Ісаєвича ініціював створення у Львові науково-дослідного центру українського звукозапису й спільно з львівськими колегами 1992 р. друкує статтю «У Львові створюється архів українського звукозапису» (газета *Ратуша* за 24 березня, а самостійно й у розширеному форматі — в американській *Свободі*, 1993, 19–21 жовтня⁴). Такий центр планувалося створити при відділі мистецтв Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника, були виділені спеціальні кошти,

³ Ще про звукозаписи української духовної та релігійної музики // *Наша віра* (1998/9) 8–9; передук у збірнику 2003 року, с. 151–156.

⁴ Передрукована у згаданому збірнику 2003 року під назвою «Нарешті перший звукописний архів в Україні» (с. 118–122).

а Степан Максимюк мав намір передати свою колекцію до Львова. Проте так не сталося і ці кошти були спрямовані на цілком інший проект.

Степан Максимюк заклав міцні підвалини колекціонування й дослідження українського звукозапису. Чи продовжить хтось його справу, зокрема, в Україні суціль?

КОРОТКИЙ ЖИТТЄПИС МОГО БАТЬКА ДМИТРА МАКСИМЮКА⁵

Мій батько, Дмитро Максимюк, народився 22-го грудня 1897 р. в селі Пнів за три кілометри від Надвірної. Його батько називався Василь, а мама Анна з дому Садрук. Мав ще брата Петра і сестру Юстину.

Пригадую з розповідей батька, що він кінчив тільки народну школу в селі. З вибухом 1-ої Світової війни був мобілізований до Австрійської армії в 1914-му чи 1915-му році. Розповідав, що більшість своєї служби провів на італійському фронті, де в боях над річкою Піявою був ранений.

З 1918-го року служив в Українській Галицькій Армії (УГА). Брав участь в боях проти поляків та денікінців. Військові частини, в яких перебував, не пригадую, але на підставі дослідників цього часу та фотографій, які залишилися в родинному архіві, це правдоподібно була 1-ша Кінна Бригада. Після поразки в 1920-му році він перейшов з відділами полковника Арнольда Вольфа (пізніше генерал) на Карпатську Україну, де, з його розповіді пригадую, разом з чеським військом вони поборювали мадярського комуніста Белу Куна десь в районі Кошиць. Пізніше українські частини були чехами інтерновані десь до 1924-го року і працювали на різних роботах в Ужгороді.

Після звільнення батько там і остався, як також багато інших його колег по війську, і справляли досить велику місцеву групу. В 1926-му році батько одружився з Марією Крейчі, чешкою з Морави, яка прибула туди разом з багатьма новими господарями краю. Батько працював на різних роботах: сторожем на тартаку на Анталовській станції, а пізніше на фабриці виробу маргарини. Як і інші його колеги з української армії, він брав дуже активну участь в українському житті Ужгороду, таких як «Просвіта» та інші. Довгі роки співав у хорі, який переважно складався з бувших воїнів УГА, диригентом якого був Д. Петрівський. Також був членом батьківського комітету Української гімназії о. Басиліян, директором якої був

---

⁵ Публікуємо за машинописом, надісланим Степаном Максимюком у листі від 28 вересня 2007 року авторові цих рядків.

А. Алиськевич, де я ходив до першої і другої кляси аж до мадярської окупації в 1938-му році.

З приходом мадярів батько був арештований за своє українство кілька місяців, а потім переданий чеським прикордонникам десь коло Кам'яниці по дорозі до Перечина. Відразу він вступив до Карпатської Січі, де в березні 1939-го року, знову разом з частинами чеської армії, брав участь в боях проти мадяр в обороні молоді Карпато-української держави. Відступаючи перед переважаючими силами противника, вертається до Перечина, де коротко перебувала родина, виїхали останнім поїздом з утікачами в напрямі Великого Березного та Ужоцького перевалу до польського кордону, що мав їхати далі до Чехії, де народилася дружина.

На польському кордоні батька заарештували польські прикордонники, а родину змусили їхати транспортом далі. Вістка по йому пропала аж десь до кінця літа 1941-го року, вже під час німецько-советської війни. З його оповідань довідались, що польський суд засудив його на 10 років тюрми за зраду Речи Посполіти Польській тому, що народився в Галичині, а головне за те, що воював проти Польщі в рядах УГА. Знаю, що його на суді обороняли якісь визначні галицькі адвокати, прізвища яких я тепер не пригадую. Кару відбував у Стрийській тюрмі, і коли у вересні 1939-го року поляки почали тікати із Стрия перед приходом німців або советів, в'язні насильно виломилася з тюрми і порозбігалися перед приходом нових окупантів. Батько добрався до свого рідного села, але незабаром на одному місці за советів стало небезпечним, і тому батько часто його міняв у рідних та старих знайомих. Часто ховався також в околишніх селах.

Після приходу німців батька обрано т.зв. волосним старшиною, де до волости належали села Пнів, Битьків та Пасічна. Його праця на цьому посту була надзвичайно фізично і морально виснажливою. Він увесь час недосипав і недоїдав, у хаті його в більшості не було. Часті облави німців на вимоги здавати урожай, насильно забирали молодих людей на каторжні роботи до Німеччини та велика повинь річки Бистриці десь в 1943–1944 році до решти вичерпали його сили. Відновився туберкульоз, яким батько хворів у 1930-их роках на Карпатській Україні. І так безсилий і хворий, знаючи, що його чекає під советами, помандрував у невідоме на захід літом 1944-го року.

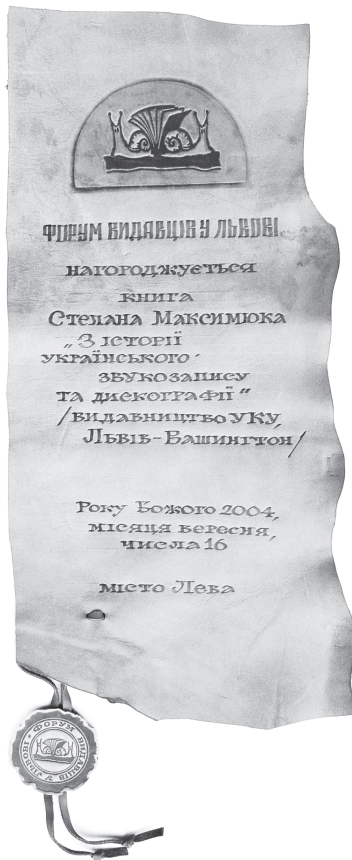
Опинився в таборі біженців на Судетах, де застав його кінець війни в 1945-му році. Батько був уже тоді в лікарні і звідтіля його з дружиною насильно репатріювали на «родіну». Транспорт в товарних вагонах, брак харчів та лікарської опіки відібрали батькові життя 8-го жовтня 1945 р. Поховано його у польському Вроцлаві.

*Батько Дмитро
у військовому однострої*

*Степан Максимюк
з батьками*

*Степан Максимюк з колегами
в ІЛН УКУ —
Романом Савицьким (праворуч)
і Юрієм Ясіновський (ліворуч),
22 липня 2004 р.*

*Диплом про нагороду книги
Максимюка
у Львові, 2004 р.*